

Nr 61.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förändring av professor C. Wimans personliga professur till en ordinarie professur i paleontologi och historisk geologi m. m.; given Stockholms slott den 10 februari 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför härefter:

I anledning av en utav Kungl. Maj:t därom gjord framställning medgav 1910 års riksdag, att för dåvarande docenten C. J. J. E. Wiman finge vid universitetet i Uppsala inrättas en personlig pro-

Ang. förändring av professor C. Wimans person-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 52 häft. (Nr 61.)

liga professur
till en ordi-
narie profes-
sur i paleonto-
logi och histo-
risk geologi
m. m.

fessur i paleontologi, med den undervisnings- och examinationsskyldighet, som av Kungl. Maj:t bestämdes, samt med skyldighet för Wiman ej mindre att i tillämpliga delar vara underkastad de för universitetsprofessor i allmänhet för åtnjutande av gällande avlöningsförmåner stadgade villkor och bestämmelser, än även att vid den ålder, då annan universitetsprofessor är skyldig att avgå från tjänsten, med åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder, som stadgats beträffande övriga universitetsprofessorer, jämväl frånträda sin professur. Vidare anvisade riksdagen för berörda ändamål på allmänna indragningsstaten till årlig avlöning åt Wiman ett belopp av 7,200 kronor, därav 4,700 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, jämte ett ålderstillägg å 600 kronor efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring såsom professor. Härjämte åtnjuter Wiman numera i tillfällig löneförbättring 1,000 kronor.

Förslag har inom universitetet väckts angående ändring av den personliga professuren till en ordinarie med i huvudsak motsvarande ämnesomfattning som den nuvarande personliga professuren, och tillåter jag mig redogöra för vad i denna fråga förekommit.

Ärendet har sin upprinnelse i en av professorn i mineralogi och geologi vid universitetet i Uppsala A. G. Högbom till matematisk-naturvetenskapliga sektionen avlåten skrivelse av den 12 januari 1920.

Efter erinran om gällande bestämmelser i fråga om ändring av lärarbefattnings omfång lämnar Högbom en orienterande redogörelse för frågans läge och för de synpunkter, från vilka densamma syntes i främsta rummet böra betraktas. Högboms skrivelse lyder i detta avseende:

Med åberopande av § 101 i universitetsstatuterna angående förslag till ändring av lärarbefattnings omfång och i betraktande av att sådant förslag bör »bringas å bane och avgöras, medan lärarbefattning, som därav beröres, är med ordinarie innehavare besatt», får jag, då min tjänstetid med 1921 års slut utgår, och då de förändringar sektionen eventuellt kommer att föreslå, för sitt genomförande kunna erfordra den tid, som återstår till min avgång från professuren, härmed hemställa, att sektionen ville så snart som möjligt upptaga detta ärende till behandling.

Det har, såsom sektionen torde erinra sig, redan vid tidigare ledigheter från sakkunnigt håll med mycken bestämdhet och enhällighet gjorts gällande, att den mineralogisk-geologiska professurens läroområde är allt för vidsträckt och heterogent för att kraven på en fullgod kompetens skulle kunna upprätthållas och en tillfredsställande undervisning inom ämnets olika delar skulle kunna ges. Detta missförhållande har med de sista decenniernas hastiga utveckling av de geologiska

disciplinerna blivit än mera framträdande än det var, när den geologiska professuren här senast, för 23 år sedan besattes. Och det har ytterligare tillskärpts genom de vetenskapliga studiernas inskränkning för den enskilde till allt trängre ämnesgebit, vilket bl. a. tagit sig uttryck i licentiatexamens begränsning till endast ett ämne i stället för såsom förr tre ämnen, varigenom utsikterna blivit än ringare att erhålla sökande med tillräckligt bred naturvetenskaplig underbyggnad för forskning och undervisning inom geologiens skilda grenar.

Vid flertalet med Uppsala jämförliga universitet i utlandet är också numera ifrågakvarande vetenskapsområde fördelat på åtminstone två skilda ordinarie professurer, vartill dessutom kommer, att dessa universitet i många fall äro bättre utrustade med assistenter eller biträdande lärarbefattningar. Visserligen har den personliga professuren i paleontologi, som för 10 år sedan inrättades för professor Wiman, inneburit ett provisoriskt tillgodoseende av de mest trängande kraven på lärarkrafter. Men å andra sidan kan denna professur, så länge den blott är personlig, icke tillmätas någon mera avsevärd betydelse, när den ordinarie professuren snart ånyo skall besättas, då man ej kan anticipera, att denna personliga professur vid Wimans avgång skall förvandlas till ordinarie och följaktligen innehavaren av den ordinarie professuren några år efter sin utnämning står inför utsikten att ensam representera hela ämnesområdet.

Det torde under sådana förhållanden ligga närmast till hands, att *sektionen snarast möjligt gör hemställan om den personliga professurens förändring till ordinarie*, vilket också ur andra synpunkter, såsom längre fram närmare utvecklas, måste betraktas såsom synnerligen önskvärt. Det geologiska ämnesområdet skulle därigenom vid vårt universitet bliva fördelat på två ordinarie professurer, av vilka den ena skulle omfatta de delar, som företrädesvis vila på kemisk-fysisk grund, den andra däremot bygga på biologisk grundval.

Vid flera universitet, särskilt i Tyskland, äro mineralogien och petrografen sammanförda till den ena professuren, paleontologien och geologien till den andra. Denna uppdelning har dels sin grund i den historiska utvecklingen, dels beror den på den dominerande roll, som de fossilförande formationerna spela i Mellan-europas geologi, men den kan näppeligen vara den för oss lämpligaste vare sig ur synpunkten av de olika disciplinernas inre samband eller med hänsyn till vårt lands naturförhållanden. Om man frånräknar den mera på paleontologien vilande delen av formationsläran eller historiska geologien, som anknuter sig till de biologiska vetenskaperna, så ansluter sig geologien, då de geologiska processerna och problemen mestadels äro av kemisk och fysisk natur, närmast till kemien och fysiken. Den moderna geologien, som strävar till allt större exakthet och söker att få kvantitativa uttryck för de olika processerna, fordrar större förtrogenhet med de exakta vetenskaperna och deras metoder än som i allmänhet kan förutsättas hos en paleontolog, vars vetenskapliga utbildning måste väsentligen falla inom de biologiska vetenskapernas område. Och i vårt land, vars geologiska byggnad och historia endast till jämförelsevis ringa del belyses av fossilförande formationer, men väsentligen tar sig uttryck i urberg och andra metamorfa, ofta malmförande bergartskomplexer samt eruptiver av olika åldrar, är en förbindelse mellan petrografen och geologien också av naturförhållandena

mera motiverad. Glacialgeologien och kvartärgeologien över huvud, som trots den stora betydelse den har i nordisk geologi näppeligen kan påräkna en egen professur, faller till metoder och mål endast till mindre delar inom paleontologiens ramar, men fordrar i övrigt kunskaper i och förmåga att orientera sig inom flera från paleontologien mera avlägset liggande forskningsgebit, såsom klimatologi, hydrografi, mekanik m. fl. fysikaliska discipliner, varför även den synes riktigare underordnas den på fysisk-kemisk grund vilande professuren än förenas med den paleontologiska.

Mot den här antydda uppdelningen av läroområdet kan möjligen göras den invändningen, att den fysisk-kemiska delen av ämnet får en i förhållande till den biologiska delen väl så stor omfattning, och denna anmärkning kan nog så till vida äga sin riktighet, som undervisning, examination och lärjungeantal torde komma att i regel mera falla inom den förra professuren, men man kan ej till förmån för en utjämning i dessa avseenden lägga gränserna mellan de båda läroområdena på ett sätt, som sämre motsvarar en naturlig gruppering. Paleontologien och denna närmast anslutna delar av geologien bilda för övrigt ett så vidsträckt forskningsfält och undervisningsområde, att de mer än väl kräva sin man och att den, som skall fylla denna plats, icke kan disponera någon tid för att ägna sig åt från den skilda vetenskapsområden. Vad angår den andra professurens läroområde må framhållas, att mineralogien i detsamma numera såsom självständig vetenskap icke spelar samma framträdande roll som den gjort under tidigare skeden i naturforskningens historia, utan mera bör anses såsom en propedeutisk hjälpvetenskap för petrografen och geologien. Att i denna professur betrakta mineralogien såsom sidoordnad och jämnställd med geologien — något som den för övrigt på senare tid icke heller varit, varom också nu gällande betygsformulering »geologi med mineralogi» vittnar — skulle innebära en risk, att befattningen kunde tillfalla en vetenskapsidkare, vars intresse och forskning helt och hållet fölle inom mineralfysiken eller något annat med geologien mindre nära förbundet gebit, och att geologien bleve tillbakasatt eller behandlad mera såsom en bisak.

Såsom en lättnad i undervisningsbördan för denna professur må räknas, att det till professurens läroområde hörande docentstipendiet möjliggör de propedeutiska kursernas i mineralogi och petrografi överlåtande på en docent, som då kommer att fylla en plats, som eljes vid en del universitet innehaves av en mer fast anställd assistent.

Med hänsyn till ovan anförda omständigheter anser Högbom ändamålsenligast, att läroområdet fördelas på två ordinarie professurer, av vilka den ena lämpligast kunde betecknas såsom *professur i geologi, med undervisningsskyldighet i petrografi* (och mineralogi), den andra såsom *professur i paleontologi, med undervisningsskyldighet i historisk geologi* (eller formationslära.)

Högbom anför vidare:

Förutom av de skäl för den personliga professurens förvandling till ordinarie och för en uppdelning av läroområdet på två professurer, som i det föregående blivit anförda, är ett vidtagande snarast möjligt av åtgärder i detta syfte även på andra grunder av behovet påkallat. Inom den mineralogisk-geologiska institutionens byggnad har endast i ringa utsträckning, och detta icke utan inskränkningar i de till den ordinarie professuren hörande samlingarnas och arbetenas utrymmesbehov, plats kunnat beredas för de efter den personliga professurens tillkomst växande paleontologiska samlingarna och för de paleontologiska arbetena. Sakläget är för närvarande sådant att både övningskurser och vetenskapliga arbetsplatser måste anordnas i de för samlingen avsedda och av samlingen upptagna museirummen, att egna arbetsrum nästan alldeles saknas för docenter och amanuenser och att utrymmena för instrumentrum, kartor och bibliotek äro alldeles otillräckliga. Den inredning, som skett av ett par förut obegagnade lokaler i källarvåningen, liksom upplåtandet av ett par rum i Gustavianum för paleontologien, ha icke inneburit mera än ett provisoriskt avhjälpande av de mest trängande behoven för tillfället. Även om det bortses ifrån det ökade utrymme, som Wimans energiska och av ett frikostigt mecenatskap stödda arbete på de paleontologiska samlingarnas riktande med nya värdefulla fossil nödvändiggör under den närmaste framtiden, är uppenbart, att nu rådande institutionsförhållanden, i undervisningens och det vetenskapliga arbetets intresse, borde snarast möjligt ordnas på ett mera tillfredsställande sätt och helst så, att vad som hör till den paleontologiska avdelningen bleve avskilt från det övriga och finge professorn i paleontologi såsom prefekt, ävensom att en proportionerlig del av det för institutionen i dess helhet utgående anslaget finge av honom disponeras. Men det är också uppenbart, att genomförandet av nu berörda önskemål stöter på svårigheter, så länge professuren i paleontologi är blott personlig och det icke föreligger någon säkerhet för huru förhållandena om några år eller ett tiotal år framåt i tiden kunna komma att gestalta sig. Först med en förändring av professuren till ordinarie och uppdragandet av grundlinjerna till en ämnesfördelning på de båda professurerna skulle vinnas en fast utgångspunkt för arbetet på lokalfrågornas lösning och en institutionsuppdelning. I betraktande av den långa tid, som vanligen åtgår, innan dylika frågor bliva lösta, särskilt, när det, som här tydligtvis måste bliva fallet, gäller nybyggnad eller beredande på annat sätt av väsentligt bättre utrymmen, kommer varje dröjsmål med den personliga professurens förändring till ordinarie att bliva till men för undervisning och vetenskapliga arbeten inom geologiens hela läroområde.

Jag har i föreliggande framställning angivit de enligt min uppfattning trängande skäl, som föreligga, till ett upptagande av här berörda frågor om den personliga professuren i paleontologi och om ämnesfördelningen inom den geologiska vetenskapsgruppen till behandling. De anordningar, som provisoriskt och till dess här antydda program eventuellt blivit realiserat kunna ifrågakomma för avhjälpande av de mest framträdande olägenheterna i det ena och andra avseendet, har jag icke anledning att i detta sammanhang gå in på. Likaså har jag icke ansett det behöfligt att närmare utveckla, huru, med den av mig skisserade ämnesfördelningen på två ordinarie professurer, examination och betygssättning

böra fördelas. Det synes mig för övrigt, som om därtutinnan inga större ändringar i nu gällande anordning skulle vara behövliga, i alla händelser icke större förändringar än att de efter samråd mellan de båda ämnesområdenas målsmän lätt kunde överenskommas och åvägabringas.

I anledning av denna Högboms skrivelse inkom professorn i geografi A. Hamberg med följande den 27 januari 1920 dagtecknade framställning till sektionen. Hamberg anförde här följande:

Med anledning av professor Högboms förslag till fördelning av undervisningen i geologi och mineralogi på två professorer efter hans avgång ber jag till sektionen få framföra följande:

Högboms förslag till ämnets fördelning synes mig lämpligt, däremot synes mig hans förslag till professorernas benämning icke vara väl valda. Högbom föreslår att den ena professuren skall kallas *professur i geologi med undervisningsskyldighet i petrografi* (och mineralogi), den andra *professur i paleontologi med undervisningsskyldighet i historisk geologi* (eller formationslära). I båda dessa benämningar är påfallande, att enligt ordalydelsen undervisningsskyldigheten strängt taget gäller en *helt annan* vetenskapsgren än den, efter vilken professuren benämnes. Ty enligt ordalydelsen har professorn i geologi ingen skyldighet att undervisa i geologi, utan endast i petrografi och i ringare grad i mineralogi, och professorn i paleontologi har ingen skyldighet att undervisa i paleontologi utan endast i historisk geologi. Detta har ju dock ej alls varit förslagsställarens mening, utan snarare har han väl menat, att undervisningsskyldigheten skulle gälla alla de under professuren uppräknade ämnena.

Jag anser därför, att detta bör finna ett logiskt och möjligast enkelt uttryck i professorernas benämning.

För att börja med vill jag erinra därom, att Högbom tänkt sig, att båda professorerna skulle sköta var sin del av ämnet geologi, taget i sin vidsträcktaste betydelse, samt att den ene skulle få på sin lott detta ämnes fysiskt-kemiska avdelning, den andre detsammans biologiska avdelning. Den förre tänkes skola tentera studerande, som företrädesvis ägna sig åt icke-biologiska vetenskaper, den senare botanister och zoologer. Som paleontologi ej alls ingår såsom examensämne enligt nu gällande examensstadga och det måhända kunde förefalla egenomligt, att tentamina skulle komma att avläggas i ett ordinarie examensämne för en professor i ett ämne, som ej alls är examensämne, så hemställer jag, om det ej vore lämpligt att ordet *geologi* inginge i *båda* professorernas benämning. Dessas skilda karaktär kunde därefter angivas genom *tillägg* av de *specialvetenskaper*, som tillhöra var och en av dem. Man skulle enligt denna princip lämpligen kunna kalla de ifrågavarande professorerna:

den ena *professur i geologi med petrografi och mineralogi*,

den andra *professur i geologi med paleontologi*.

I stället för »med» kan konjunktionen »och» användas. Då namnet bör vara kort, synes mig någon ytterligare beskrivning ej lämplig. Det faller av sig självt,

att den professur i geologi, som är förenad med petrografi och mineralogi, har på sin lott den oorganiska geologien, och att den, som utom geologi har paleontologi, representerar den gren av geologien, som kallas historisk geologi eller formationslära. Båda dessa geologiska discipliner övergå för övrigt i varandra och ha gemensamma områden. Att foga till parenteser med ytterligare distinktioner är väl knappt lämpligt och även synes det mig olämpligt att sätta ordet »mineralogi» inom parentes, då denna vetenskapsgren ju dock är grundläggande för hela den oorganiska geologien och nog torde behöva studeras på allvar.

Vid sektionens behandling av frågan den 23 februari 1920 anmälde Högbom, att han gärna ginge med på att den ena professuren benämndes professur i geologi med mineralogi, men att han ansåg den andra professuren mest adekvat kunna benämnas professur i paleontologi med formationslära. Sektionen beslöt anmoda professorerna G. De Geer och H. Sjögren samt överdirektören A. Gavelin avgiva utlåtanden i ärendet.

Då dessa sakkunnigutlåtanden äro av betydelse för frågans bedömande anser jag mig böra närmare redogöra för desamma.

Professor de Geer anför i sin skrivelse till sektionen, bland annat, följande:

I likhet med professorerna Högbom och Hamberg delar jag givetvis helt och hållet den sedan lång tid bland alla fackmän rådande uppfattningen, att ett så omfattande ämne som geologien med dess många, vitt skilda förgreningar numera icke kan på ett tillfredsställande sätt företrädas av en enda huvudlärare, en uppfattning, åt vilken jag bland annat givit uttryck i en år 1909 i båda kamrarna framlämnad motion om den personliga lärarbefattning, som nu innehaves av professor Carl Wiman samt inom Stockholms högskola i det förslag, som ledde till att jämte den av mig tillträdde professuren i geologi år 1897 upprättades en lärarplats i mineralogi och petrografi, vilken år 1908 ombildats till en självständig professur i samma ämne.

För var och en, som närmare tänkt sig in i, hurusom geologiens skilda delar i själva verket kräva tillämpning av snart sagt samtliga naturvetenskaper, är det ju också lätt att inse, det en så stor mångsidighet hos en person i våra dagar svårigen kan ifrågasättas.

Då emellertid en i allo tillfredsställande uppdelning av ämnet av ekonomiska skäl i regeln är omöjlig, återstår att tillse vad som i varje särskilt fall är mest oundgängligt med avseende på det tillgängliga studieområdets geologiska resurser samt på behovet av vetenskapligt underlag för geologiens tillämpning i skilda riktningar.

Vad sålunda särskilt angår största delen av vårt land, synas naturförhållandena här nog i första hand kräva en tudelning av geologien på så vis, att urbergets och de kristalliniska bergarternas samt malmernas geologi jämte petrografien och

mineralogien komme på den ena parten; på den andra åter den historiska, stratigrafiska och fysiografiska geografin jämte paleontologien.

Under vanliga förhållanden bör kvartärgeologien utan tvivel höra hit; då den vid studiet av jordens äldre historia bildar det grundläggande mellanledet mellan nutiden och de äldre skedena och ej bör begränsa sig blott till de speciella istidsfenomenen eller ens till hela den oorganiska naturens företeelser, utan därjämte hava till syfte att ur olika synpunkter särskilt belysa de kvartära organismerna samt den nutida växt- och djurgeografiens kvartära förutsättningar och utveckling, som ju är av speciell vikt just under de sista geologiska skedena, då fördelningen av land och hav samt klimatet och övriga betingelser för det organiska livet för migrationen långt bättre kunna överblickas än i fråga om äldre skeden. Allra viktigast är detta, då det gäller människans förhistoria, och kvartärgeologiens samverkan med arkeologien.

Det är visserligen sant, att kvartärgeologien, särskilt inom vissa delar av glaciogeografin efter hand börjar närma sig den exakta geofysiken, men det gäller här helt andra sidor av fysiken än de, som jämte grundliga kunskaper i kemi erfordras för den mineralogiska och petrografiska forskningen.

I det hela kräver nog å sin sida, särskilt inom vårt land, det kvartärgeologiska forskningsarbetet numera så pass omfattande förstudier i skilda riktningar och ej minst i de biologiska, att dessa i regeln nog icke kunna tillgodoses på ett sätt, som motsvarar vårt lands naturförhållanden och vetenskapliga traditioner av en och samma person, som verkligen grundligt tillägnat sig de ganska krävande förutsättningarna för framgångsrik forskning inom våra kristalliniska bergarters för vårt land specifika men synnerligen vanskliga område.

Om sålunda den ena professuren till huvuduppgift bör hava de kristalliniska bergarternas geologi, medan den andra har den historiska inklusive den kvartära geologien med paleontologi, så torde detta dock ej behöva utgöra något hinder för att om vid någon tidpunkt de faktiskt tillgängliga personliga resurserna skulle göra sådant önskligt inbördes jämkningar mellan de båda professorernas undervisningsområden med sektionens begivande borde kunna medgivas.

Därjämte borde nog också, särskilt med hänsyn till den akademiska undervisningen i Uppsala och Stockholm genom ömsesidig arbetsfördelning de vetenskapliga studierna mångsidigare kunna tillgodoses än som utan sådan samverkan vore möjligt.

I likhet med Hamberg anser jag för min del lämpligt att bägge professorerna betecknas såsom geologiska och erhålla möjligast korta benämningar. Dessa böra dock givetvis ej vara identiska.

Med stöd av vad ovan anförts får jag sålunda för min del föreslå, att den ena ordinarie lärarplatsen kallas professur i geologi med petrografi och mineralogi samt den andra professur i historisk geologi med paleontologi.

Professor Sjögrens yttrande är av följande lydelse:

Att den nuvarande ordinarie professuren i »mineralogi och geologi» till sitt omfång är allt för omfattande och med avseende på de vetenskapsdiscipliner, den

inrymmer är allt för inhomogen för att kompetenta befattningshavare skulle kunna erhållas, har redan alltför länge varit tydligt.

Ifrågavarande professorsstol inrättades år 1852, då mineralogien och geologien utbröts från kemien, med vilken vetenskap dessa ämnen under ett århundrade varit förenade. Till en början låg ämnets tyngdpunkt hos mineralogien, såsom den äldre och den med kemien mest besläktade vetenskapen; sedermera har på grund av geologiens utomordentligt starka utveckling och växande betydelse, denna vetenskap så småningom blivit dominerande, vilket tagit sig uttryck däruti, att betygssättningen numera sker i »geologi med mineralogi». Härtill kommer att från mitten av förra århundradet bergartsläran eller petrografien, från att vara ett kapitel av geologien, differentierats och utvecklats, så att den nu gör anspråk på att vara en självständig vetenskapsgren med en utomordentligt rik litteratur, åt densamma ägnade specialtidsskrifter o. s. v.

Samtidigt och parallellt med utvecklingen av dessa lärodiscipliner, vilka hava sin rot i kemi och fysik, har paleontologien uppvuxit från en helt annan basis, nämligen från zoologien och botaniken. Icke blott historiskt utan även rent logiskt sett hörer paleontologien samman med zoologien och botaniken, vilket även finner sitt uttryck däruti, att t. ex. vid naturhistoriska riksmuseet de båda paleontologiska avdelningarna, den paleo-zoologiska och den paleo-botaniska räknas till de zoologiska resp. botaniska avdelningarna. Att vid flertalet universitet undervisning och examination i paleontologi, såvida ämnet ej har särskild lärostol förenats med det geologiska studiet, sammanhänger med den omständigheten, att paleontologiens föremål, försteningarna, anträffas i de formationer, som utgöra föremål för geologiens utforskning.

Av det ovan sagda torde framgå, vilka många heterogena ämnen som äro förenade inom läroområdet för professuren i mineralogi och geologi och redan därutav torde nödvändigheten av en uppdelning, såväl i undervisningens som i forskningens intresse, vara påtaglig. Likaledes anser jag, att tillfället att vid den nuvarande innehavarens avgång göra en sådan uppdelning icke får försummas och att, i samband därmed den nuvarande personliga professuren, som innehaves av Wiman, bör förvandlas till en ordinarie professur i geologi.

Vad uppdelningen av de olika ämnena beträffar, så ger sig densamma i huvudsak av sig själv vid betraktande av den historiska utvecklingen och det organiska sambandet mellan de olika disciplinerna. Jag instämmer helt och hållet i Högboms förslag, enligt vilket den ena professuren skulle omfatta allmän geologi, kvartärgeologi, petrografi och mineralogi, den andra historisk geologi eller formationslära och paleontologi. Frågan om de båda professorernas benämning torde vara mindre viktig. Kallar man den ena professur i allmän geologi, petrografi och mineralogi och den andra professur i historisk geologi och paleontologi, så synes mig, att dessa benämningar äro i full överensstämmelse med den ovan föreslagna omfattningen av de båda professorerna.

Likväl vill jag vid detta tillfälle icke underlåta att uttala, att den ovan föreslagna anordningen i en punkt icke synes mig tillfyllest, nämligen med avseende på den underordnade och undanskymda ställning som den tillerkänner mineralogien. Det mineralogiska studiet har nämligen sin betydelse icke endast

som propedeutik till petrografen och geologien, utan mineralogien är en självständig vetenskap med rikt innehåll och sedan länge systematiskt utvecklad lärobyggnad, därtill den äldsta inom ämnesgruppen och en vetenskap inom vilken Sverige har spelat en ledande roll och har stolta traditioner att upprätthålla. En livlig utveckling pågår också för närvarande inom mineralogien, förnämligast utefter två linjer, nämligen mineralparagenes och kristallografi, båda stimulerade av de senare årtiondenas stora framsteg inom fysikaliska kemien. Det är påtagligt, att inom en professur i allmän geologi, petrografi och mineralogi, med tyngdpunkten lagd på geologien, den mineralogiska undervisningen och forskningsarbetet kommer i en ofördelaktig ställning. En självständig lärostol i mineralogi, eventuellt i förening med kristallografi, blir sålunda fortfarande ett önskemål. Då jag likväl ansluter mig till Högboms förslag, så är det därför, att det innebär en avsevärd förbättring i förhållande till det nuvarande tillståndet och enär väl sannolikt icke mera för närvarande står att vinna, men icke därför att jag anser att denna omfattande och heterogena ämnesgrupps krav därmed äro på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda.

I anledning av sektionens hänvändelse yttrar överdirektör Gavelin i sitt utlåtande följande:

Den svårighet, som efter mitt förmenande kan sägas föreligga att på ett i alla avseenden tillfredsställande sätt ordna ifrågavarande ärende, beror ytterst på att de ämnesgrenar, som höra under nuvarande professuren i geologi med mineralogi, äro så många och heterogena, och den vetenskapliga utvecklingen inom samtliga så livlig, att det strängt taget hade behövts tre professurer för att kunna åstadkomma en tillräcklig representation för dem alla. Man hade då med hänsyn till rådande svenska förhållanden kunnat låta en professur omfatta petrografi med mineralogi (inklusive de delar af geologien, som öfvervägande bygga på petrografiska forskningsmetoder), den andra historisk geologi med paleontologi och den tredje allmän geologi och kvartärgeologi (med tung vikt lagd på nordisk kvartärgeologi). Huru än en uppdelning av dessa grenar på blott två professurer verkställes, kommer väl situationen efter den nuvarande innehavarens avgång efter allt att döma att bliva sådan, att åtminstone den ena professurens innehavare icke kan inneha eller förutsättningsvis upprätthålla full kompetens inom hela det område, som hans professur kommer att omfatta.

Om det emellertid blir nödvändigt att tills vidare sammantränga ämnesgrenarna på två professurer, förefaller det önskvärt att vid deras uppdelning på dessa taga största möjliga hänsyn till den större eller mindre relativa vikten eller nödvändigheten av studiet av de olika grenarna i vårt land i allmänhet och i Uppsala i synnerhet, ävensom till det sätt varpå dessa grenar äro representerade vid våra övriga högsolor.

Från denna synpunkt vill jag då först uttala min fulla anslutning till Högboms förslag att betrakta mineralogien såsom en mera underordnad propedeutisk hjälpvetenskap. Till och med om hela ämnesgruppen såsom ovan antytts fått förfoga över tre lärostolar, skulle enligt mitt förmenande en dylik mera underordnad ställning för mineralogien varit påkallad.

Beträffande de övriga huvudgrenarnas inbördes vikt och behov av fullödig representation vid Uppsala universitet tillåter jag mig erinra om följande förhållanden:

Vårt lands berggrund består till över 90 procent av bergarter, vilkas studium bedrivs så gott som uteslutande efter petrografiska metoder, och givetvis helt faller under en professur i petrografi.

Mindre än 10 procent av arealen hyser fossilförande avlagringar, vid vilkas studium paleontologisk-stratigrafiska metoder komma till användning; dessa bildningar skulle utgöra forskningsobjekt företrädesvis inom den föreslagna paleontologiska professurens läroområde. Men de erbjuda dessutom — i våra dagar mera än förut — viktiga problem för forskningen jämväl från rent petrografiska synpunkter och komma därför i någon mån att tillhöra också området för en petrografisk professur. Över hela vårt land har man så de skiftande lösa jordlagren och övriga kvartära fenomen, vilka numera i de nordiska länderna utgöra ett så rikt och mångsidigt forskningsfält, att den vetenskapsman, som vill fullt behärska detsamma, hädanefter icke torde få möjlighet till stora insatser inom andra grenar af geologien.

Vad slutligen den allmänna (dynamiska) geologien beträffar, så berör denna ju samtliga uppräknade grenar. Större (eller de hos oss mest aktuella) delarna därav torde väl dock få sägas ansluta sig så naturligt till kvartärgeologien, att huvudparten av undervisningen däri kommer att ombesörjas av representanten för kvartärgeologi.

Av ovannämnda tre huvudgrenar, petrografi, paleontologi och kvartärgeologi, vardera tagna i vidsträckt bemärkelse, måste obestriddligen petrografi och kvartärgeologi sägas hava den största betydelsen i vårt land, så till vida som det både från teoretiska och praktiska synpunkter föreligger största behovet av utbildade forskare på dessa områden. Även med tanke på skolornas behov torde nog hos oss petrografi och kvartärgeologi framstå såsom de viktigaste ämnesgrenarna. Det förefaller mig därför ännu nödvändigare att i vårt land hava en högt kvalificerad undervisning i nämnda grenar än i paleontologi, så viktig denna sistnämnda vetenskapsgren än i och för sig må vara.

I fråga om petrografiens och kvartärgeologiens inbördes vikt med hänsyn till behovet av representation vid universitetet torde åter ett obetingat företräde böra givas åt den förra grenen. I ännu högre grad än i fråga om kvartärgeologien torde nämligen gälla om petrografien (med därtill knutna delar av geologien) i vårt land, vad Högbom säger om paleontologien, att »den mer än väl kräver sin man». Behovet av stadga och kontinuitet i fråga om lärarkrafter och undervisning torde också göra sig långt mera kännbart inom petrografiens område än inom kvartärgeologiens. Från synpunkten av de olika huvudgrenarnas betydelse och behoven av högre undervisning inom dem vore det därför önskvärt, att vid en uppdelning den petrografiska riktningens behov i första hand bleve tillgodosedda.

Med ovan angivna uppfattning kan jag ej finna det fullt lyckligt att nu definitivt giva paleontologien en egen lärostol, medan samtidigt petrografi och nordisk kvartärgeologi förefalla få nöja sig med en gemensam professur. Då man

väl med visshet kan räkna med, att efter nuvarande innehavarens avgång ingen efterträdare kommer att inneha eller kunna upprätthålla tillräcklig kompetens i båda grenarna, och då (såsom också i Högboms förslag frambålles) den kvantitativt tyngsta undervisnings- och examinationsbördan komme att ligga på den föreslagna professuren i geologi med petrografi, så torde kunna befaras, att genom en sådan anordning de i vårt land viktigaste grenarna av den geologiska ämnesgruppen framdeles kunna bli för svagt representerade, medan endast paleontologien alltid vore försäkrad om en förstklassig ställning.

Då det för närvarande icke synes kunna ifrågakomma att inrätta tre professurer, skulle det dock enligt mitt förmenande innebära en lyckligare och de nödvändigaste kraven mera motsvarande kompromiss, om det bestämdes, att den föreslagna professuren i geologi med undervisningsskyldighet i petrografi och mineralogi endast skulle få omfatta petrografi (med propedeutisk mineralogi) och de grenar av geologien, som huvudsakligen bygga på petrografiska metoder.

Den andra professuren skulle då komma att tills vidare omfatta förutom paleontologi och äldre historisk geologi jämväl den nordiska kvartärgeologi, som enligt Högboms förslag tänkes förenad med petrografi, samt med denna kvartärgeologi anknuten dynamisk geologi. (Trots vad i det remitterade förslaget säges mot föreningen av den nordiska kvartärgeologien med den övriga historiska geologien, kan jag dock ej undgå att för min del anse, att den förra hör mycket naturligare samman med den senare än med petrografien. Oavsett att ju dock även en stor del av den nordiska kvartärgeologien bygger på biologiska vetenskaper, äro väl dock de sidor av fysik etc., som komma till huvudsaklig användning inom kvartärgeologien merendels av så pass olika beskaffenhet mot dem, med vilka petrografien måste vara förtrogen, att det knappast förefaller mig behöfligt att på denna grund bygga någon gränsskillnad sådan som den föreslagna, så mycket mindre som väl även den biologiskt skolade geologen i alla händelser ofta torde hava behov av ungefär samma slags elementära kunskaper i fysik etc. som kvartärgeologen.) För att betona, att ifrågavarande professurs tyngdpunkt ligger på den historiska geologien, borde professuren då enligt mitt förmenande, och i överensstämmelse med professor Hambergs förslag, benämnas professur i geologi med paleontologi. Allt efter omständigheterna skulle då denna professur kunna innehavas av forskare, vilkas huvudkompetens faller inom paleontologi och den äldre historiska geologien eller inom kvartärgeologien, medan biträde vid undervisningen inom den gren, som låge professurens innehavare fjärmare, kunde ombesörjas genom en docent. Enligt min uppfattning torde en sådan anordning innebära en mera tillfredsställande lösning, än om den ena professuren reserveras för paleontologi, medan den nordiska kvartärgeologien förenas med petrografi.

Det vore enligt min tanke så mycket önskvärdare, att den petrografiska geologien finge den mera betryggade ställning vid Uppsala universitet, vilken min modifikation av förslaget skulle innebära, eftersom denna del av geologien icke är representerad vid våra övriga högskolor så, som dess stora teoretiska och praktiska vikt i vårt land synes mig påkalla. Professuren i geologi vid Lunds universitet har hittills huvudsakligen fått representera paleontologi med tillhörande historisk geologi, och på grund av universitetets läge mitt inom det område, som

innesluter vår fullständigaste serie av fossilförande avlagringar, är det mycket naturligt, om även framgent därstädes hänsyn i främsta rummet kommer att tagas till denna sida av geologien. Däremot har petrografien icke ännu fått någon representant därstädes. Vid Stockholms högskola finnes förutom professur i geologi också en professur i mineralogi och petrografi, men är här ämnet mineralogi fullt likvärdigt med petrografi, så att professuren också kan innehavas av en forskare, vars verksamhet faller huvudsakligen inom den speciella mineralogiens område. Professuren vid tekniska högskolan är för den högre undervisningen knappast att räkna med, då föreläsnings- och annan undervisningsverksamhet där helt måste vara inriktad på de blivande ingenjörernas mera elementära behov.

Det synes mig, som om ovannämnda förhållanden gjorde det i hög grad påkallat, att petrografien med därpå vilande delar av geologien finge ensam disponera den ena professuren vid Uppsala universitet. Det vill i själva verket förefalla mig, som om detta skulle vara en av förutsättningarna, för att vi i vårt land med dess överflöd på fundamentalt viktiga och krävande petrografiska arbetsuppgifter även framgent skola kunna tillfredsställande fylla vår plats på ifrågavarande område.

På ovan i korthet anförda grunder anser jag således, att den ena professuren, professuren i geologi med petrografi och mineralogi, om möjligt borde begränsas till att omfatta petrografi och petrografisk geologi, medan den andra professuren, omfattande ämnets övriga grenar, borde i överensstämmelse med Hamburgs förslag benämnas professur i geologi med paleontologi. Jag har härvid betraktat saken rent principiellt, utan försök att ingå på de olika mera personliga moment, som även torde kunna komma i betraktande vid dessa professurers besättande. Givetvis gör i alla händelser den nuvarande ordinarie professurens orimligt för stora omfattning en uppdelning därav vid nuvarande innehavarens avgång till en så trängande nödvändighet, att, därest de av mig förfäktade synpunkterna icke skulle kunna genomföras, även en uppdelning enligt Högboms förslag kan anbefallas, som innebärande en förbättring av det nuvarande tillståndet med blott en professur.

Vid sammanträde den 12 april 1920 upptog sektionen ärendet till slutlig behandling och beslöt då hemställa om upptagande bland årets riksdagspetita av anhållan om förändring av den av Wiman innehavda personliga professuren till ordinarie professur.

Sektionen anförde därvid följande:

Av de sakkunniga yttranden från professorerna De Geer och Sjögren samt överdirektör Gavelin, som på därom gjord anmodan ingivits till sektionen, framgår, att enighet råder om nödvändigheten av att det geologiska läroområdet fördelas på minst två professurer. Det har också framhållits, att en tredje professur skulle vara önskelig för tillgodoseende av hela ämnet, en professur, som i så fall kunde omfatta antingen mineralogi eller kvartärgeologi. Då ett förslag i sådan riktning emellertid, även enligt nämnda sakkunniga, torde ha ringa utsikt till framgång, ha de stannat vid ett förord för den innevarande personliga professurens förändring till ordinarie. Beträffande ämnets fördelning på två ordi-

narie professurer råder i huvudsak enighet mellan de sakkunniga, i det att de tänkt sig att den nuvarande ordinarie professuren skulle omfatta geologi med petrografi och mineralogi, medan den nya ordinarie, den nuvarande personliga, skulle omfatta förutom paleontologien även historisk geologi. Beträffande professurernas benämningar finner sektionen, att den senare bör kallas professur i paleontologi och historisk geologi, vilket icke innebär annan ändring än att den historiska geologien, som redan nu är upptagen såsom undervisningsåliggande, kommer att ingå i titeln. Vad den nuvarande professurens benämning angår, anser sektionen, i närmaste anslutning till de sakkunniga, att den bör kallas professur i geologi med petrografi och mineralogi.

Beträffande de skäl, som göra detta förslags framläggande nu, hänvisar sektionen till den av Högbom i hans skrivelse av den 12 januari 1920 gjorda utredningen.

I skrivelse den 21 maj 1920 till universitetskanslern anhöll det större akademiska konsistoriet utverkande av proposition till riksdagen därom, att Wimans personliga professur måtte förändras till en ordinarie professur i paleontologi och historisk geologi och att i samband därmed den nuvarande professuren i mineralogi och geologi i stället måtte benämnas professur i geologi med petrografi och mineralogi.

I skrivelse den 28 augusti 1920 hemställde kanslern om avlå-tande av proposition till 1921 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Kanslern framhöll, hurusom genom den i ärendet förebragta utredningen syntes vara till fullo ådagalagt, att de ämnen, som hörde till den nuvarande professurens i mineralogi och geologi läroområde, vore så omfattande och olikartade, att de icke kunde tillfredsställande behärskas av en och samma professor. Det härav föranledda, av konsistoriet framlagda förslaget fann kanslern på ett lyckligt sätt lösa frågan, vartill kom, att den föreslagna omorganisationen icke skulle behöva, åtminstone för en avsevärd tid framåt, föranleda någon nämnvärd ökning av statsutgifterna.

Genom beslut den 31 december 1920 fann emellertid **Kungl. Maj:tt** den ifrågavarande framställningen icke föranleda någon **Kungl. Maj:ts** vidare åtgärd.

Frågan om en ordinarie professur i paleontologi återupptogs av sektionen den 14 april 1921.

Efter erinran om vad i frågan hittills förekommit anförde Högbom vid detta tillfälle följande:

Då det sedan länge bland sakkunniga varit endast en mening rådande därom, att den heterogena ämnesgrupp, som hittills inneslutits i den geologiska

professurens läroområde, icke kan på ett tillfredsställande sätt representeras av endast en professur och omöjligheten därav blivit så ofta framhållen, torde skälen därför icke här behöva upprepas, utan kan jag inskränka mig till att i detta hänseende hänvisa till yttrandena i sektionens förra skrivelse med bilagor, vilka här vidfogas.

Då emellertid vissa, låt vara mindre väsentliga, meningsskiljaktigheter förekomma i dessa åberopade inlagor, vilka för utomstående möjligen kunna te sig såsom större än de verkliga äro och därför möjligen kunna anses innebära anledning till frågans uppskjutande, må det tillåtas mig att yttra mig om dessa meningsskiljaktigheter. Det har sagts, att läroområdet i fråga för att bliva någorlunda allsidigt representerat borde fördelas på tre professurer, varvid det ifrågasatts, att antingen kvartärgeologien eller mineralogien borde utbrytas såsom en tredje professur, sidordnad med de två nu existerande. Detta är emellertid ett önskemål, som under nuvarande ekonomiska förhållanden och sannolikt för en lång tid framåt torde få anses såsom ouppfyllbart och kan redan därför vid detta tillfälle lämnas åsido. För min personliga del är jag för övrigt icke alls övertygad om att fördelarna för universitetsstudierna av en så långt driven uppdelning av läroområdet skulle uppväga de därav följande olägenheterna. För flertalet av de studerande är det ur allmän bildningssynpunkt värdefullare att förvärva en något bredare lagd vetenskaplig underbyggnad med därav följande vidare vyer än att fördjupa sig i trängre begränsade specialområden. Det förra befordras genom vidare gränser för professurer och examinationsområden, det senare blir en konsekvens av en långt gående specialisering av dem och kan undvikas endast genom en motsvarande förlängning i studietiden. Då emellertid det följer stora och betungande olägenheter av studietidens förlängning, vilka på många sätt skulle verka nedtryckande på hela vårt kulturella liv, synes det vara ett beaktansvärt intresse att specialiseringen vid våra lärosäten icke drives allt för långt. Det må vara sant, att vetenskapens utveckling med nödvändighet leder till en sådan specialisering och differentiering av de olika disciplinerna, men därav följer icke med nödvändighet, att vid varje lärosäte alla vetenskapsgrenar skola vara företrädade genom egna lärostolar. Så kan jag icke finna nödvändigheten av att t. ex. mineralogien företrädes av en särskild professur för att det geologiska läroområdet skall anses väl tillgodosett. Mineralogiens mål och uppgifter falla nämligen i vår tid i så stor utsträckning utom geologiens intressesfär, att man mera kan betrakta mineralogien med dess nutida forskningsuppgifter såsom en fysikalisk och kemisk disciplin. De delar av mineralogien, som hava närmare anknytning till geologien, äro av sådan art, att var och en som överhuvud har den erforderliga kompetensen till en professur i geologi med petrografi eo ipso är kompetent att representera dessa delar av den mineralogiska vetenskapen. Med detta betraktelsesätt skulle jag anse det överflödigt att särskilt framhålla mineralogien i professurens benämning; det förefaller mig t. o. m. tillräckligt att endast kalla den för professur i geologi, liksom den andra professuren kunde rätt och slätt benämnas professur i paleontologi, då det ju lätt kunde genom särskilda bestämmelser för dessa, liksom för andra professurer inom ett och samma läroområde, fastställas den med vardera förbundna undervisningsskyldigheten, som

då för den förstnämnda givitvis skulle inbegripa, utom allmän geologi, även petrografi och de för denna nödiga delarna av mineralogien, för den senare, utom paleontologi, även historisk geologi. Då emellertid vid ärendets behandling förra gången en närmare specifikation av läroområdena från åtskilliga håll ansågs böra uttryckas i professurernas benämningar, gick jag med därpå, eftersom någon väsentlig meningsskiljaktighet i sak ej tycktes föreligga. Jag har något utförligt uppehållit mig vid denna fråga, ehuru den kan synas vara av underordnad betydelse, men det har skett för att, åtminstone i vad på mig ankommer, det vid professurens ledigförklarande och tillsättande icke må givas anledning till att uppfatta mineralogien i professuren såsom jämbördig med geologien på sådant sätt att t. ex. framstående meriter i den moderna mineralphysiken, som sakna anknytning till de geologiska disciplinerna, skulle, förenade med en svag eller otillfredsställande kompetens i dessa, kunna värdesättas lika med meriter inom professurens geologiska del, vilka voro förbundna med svaga meriter inom de områden av mineralogien, som falla fjärran från geologiens intressesfär. Ett sådant vägande av geologien mot mineralogien skulle, såsom för varje sakkunnig torde vara uppenbart, kunna leda till stora svårigheter vid professurens tillsättning, och eventuellt kunna resultera i att geologien bleve alldeles tillbakasatt för mineralphysiken. Då jag anser en sådan eventualitet olycklig, ligger naturligtvis däri icke någon lägre värdesättning av mineralphysiken såsom vetenskap, utan gör jag det endast med hänsyn därtill att geologien, som dock såsom undervisningsämne har att tillgodose flera viktiga intressen, skulle komma i en allt för tillbakaskjuten ställning för att kunna fylla sin uppgift.

Då vidare beträffande vad man kallar kvartärgeologien något skiljaktiga meningar kommit till synes vid sektionens förra behandling av detta ärende, må även några ord därom yttras. Det är då först tydligt, att frågan om en speciell professur för detta område, alltså en tredje professur, såsom redan i det föregående anförts, alldeles kan lämnas ur räkningen. Och vad frågan angår om till vilkendera av de här avhandlade professurerna kvartärgeologien skulle föras, så synes det alldeles överflödigt att därom föreslå några bestämmelser. Saken kommer av sig själv helt säkert att gestalta sig så, att vissa delar av kvartärgeologien, nämligen de som väsentligen äro av dynamisk natur, såsom t. ex. glaciärernas fysik, kvartärtidens klimat- och nivåväxlingar, komma att avhandlas av representanter för den allmänna geologien, andra delar åter, såsom den kvartära faunan och floran och kvartärtiden såsom ett skede i jordens historia, komma att göras till föremål för skildringar i samband med den historiska geologien och paleontologien. Denna fördelning blir icke annorlunda eller mera svår att genomföra än till exempel permiska tidens geologi, vars egenartade klimat- och naturförhållanden ge ett rikligt stoff såväl för behandling i samband med den allmänna geologien, i det att den leder in på fundamentala dynamiska problem, som ock för en mera historisk framställning av denna period i sitt samband med äldre och yngre geologiska perioder. Kvartärgeologien faller med andra ord, allt efter de synpunkter, man anlägger och de problem, man behandlar, inom den ena eller den andra professurens läroområde, och några bestämmelser om vart den skall föras eller huru den skulle fördelas på de båda professurerna äro ej av behovet påkallade.

Då till äventyrs en och annan skulle, med anledning av att sektionens petitum förra gången icke hade framgång, vilja anse ett upprepande nu ändamåls-löst och därför föreställa sig att denna fråga kunde ordnas på något annat sätt, böra kanske några ord yttras härom.

Det synes som om det enda alternativ, som då kunde ifrågasättas, skulle vara att låta vid saken bero och, utan vidare begagnande av det tillfälle, som universitetsstatuternas § 101 nu erbjuder, annonsera professuren ledig vid min avgång från densamma den 12 januari 1922. I så fall gäller det emellertid att göra klart för sig, huruvida professuren skall anses inbegripa hela läro-området inklusive paleontologien, som ännu några år framåt är representerad genom den personliga professuren och, när denna blir ledig, så att säga automatiskt skulle återfalla på den ordinarie professuren, eller huruvida paleontologien skall anses utesluten från denna och ej tagas någon hänsyn till vid förslagets upprättande och platsens besättande. I förra fallet kommer man emellertid till en omfattning av professuren, som numera av alla sakkunniga betraktas såsom orimlig och oförenlig med vetenskapens nuvarande utveckling, och man torde också förgäves få söka efter en sakkunnig, som med tillbörlig auktoritet kan yttra sig om de sökandes kvalifikationer i det hela, liksom det icke lär vara utsikt få någon sökande med ens tillnärmelsevis tillräcklig kompetens. I senare fallet måste man åter antecipera, att när tjänstetiden för den personliga professurens innehavare utgår, en motsvarande plats fortfarande upprätthålles. Frånsett det tvivel, som kan råda om befogenheten av en sådan antecipation, må här blott påpekas, att det icke kan ligga någon fördel i detta framför den anordning sektionen senast föreslog, nämligen den personliga professurens förändring redan nu till ordinarie. Ur kostnadssynpunkt vinnes intet därmed; osäkerheten huru med denna professor kan komma att ordnas avhåller kvalificerade unga vetenskapsidkare att inrikta sig på detta studiefält, och sist, men icke minst, medför ett uppskov med denna frågas avgörande att ett, såsom i min år 1920 inlämnade skrivelse framhållits, oundgängligt ordnande av den geologiska institutionens och de paleontologiska samlingarnas lokal-, utrymmes- och anslagsfrågor, till skada för undervisning och vetenskapligt arbete, för lång tid framskjutes, och att man under en följd av år framåt måste söka komma tillrätta med dessa angelägenheter genom provisoriska anordningar, som bliva dyrbara, utan att ändå kunna bliva ändamålsenliga och bestående för framtiden.

I betraktande av vad i det föregående blivit anfört torde sektionen finna, att alla skäl tala för ett upprepande av dess petitum från år 1920 och att hemställan sålunda bör göras om den nuvarande personliga professurens i paleontologi förändring till en ordinarie professor, varigenom skulle vinnas det mål beträffande de geologiska disciplinernas tillgodoseende, som under närvarande förhållanden kan ligga inom möjligheternas område.

Professorn i zoologi A. Wirén förklarade, att han funne inrättandet av en ordinarie professor i paleontologi vara av stort värde jämväl för ämnet zoologi.

Under återopande av sitt yttrande i samband med framställ-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 52 häft. (Nr 61.) 3

ningen år 1920 upprepar sektionen nu det av konsistoriet sistnämnda år gjorda äskandet.

I enlighet härmed avlät ock konsistoriet skrivelse till kanslern, och framhöll konsistoriet därvid särskilt, att svårigheter och långvarigt dröjsmål vid tillsättningen av den år 1922 ledigblivande professuren i geologi och mineralogi måste följa, om ej denna fråga bleve avgjord i den riktning, som nu begärdes.

I skrivelse den 12 augusti 1921 hemställer kanslern om avlättande av proposition till 1922 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets förslag. Kanslern anför, bland annat, följande:

Av handlingarna i ärendet synes vara till fullo ådagalagt, att det nuvarande ämnet »mineralogi och geologi», som nu är förenat med den av Högbom innehavda professuren, är av så stor omfattning och sammansatt av så olikartade delar, att det lär vara otänkbart, så väl att tillräcklig kompetens i ämnets alla delar skulle kunna förefinnas hos en och samma sökande till professur i ämnet som ock att någon sakkunnig i ämnet uti hela dess omfattning skulle kunna erhållas för bedömande av sökandes skicklighet till befattningen. Denna ämnets omfattning anses alltså av de på området sakkunniga såsom »orimlig och oförenlig med vetenskapens nuvarande utveckling.» En uppdelning av professurens ämnen mellan olika lärarbefattningar jämlikt § 101 i gällande universitetsstatuter torde alltså vara av oavvisligt behov påkallad. Förslag i sådant syfte bör, enligt mom. 2 av sagda paragraf, så vitt möjligt bringas å bane och avgöras medan lärarbefattning, som därav beröres, är med ordinarie innehavare besatt. Redan av detta skäl bör, vid det förhållande att Högbom, som är född den 11 januari 1857, sålunda på grund av uppnådd pensionsålder inom kort avgår från sin befattning, frågan om professurens i mineralogi och geologi uppdelning med det allra snaraste upptagas till prövning och avgörande. De reella olägenheterna av ett uppskov härmed hava av Högbom, enligt närlagda protokollsutdrag av den 14 april 1921, blivit klart uppvisade.

**Departement-
schefen.**

Det av universitetsmyndigheterna framlagda förslaget innebär, att den av riksdagen för professor Wiman beslutade personliga professuren skulle förändras till en ordinarie professur. Härigenom skulle ske en definitiv uppdelning av geologiens numera synnerligen omfattande ämnesområde på så sätt, att den ena professuren, vilken nu är ledig efter det professor Högbom den 7 januari 1922 erhållit avsked, skulle representera de delar av ämnet, som vila på en fysisk-kemisk grund, och benämnas professur i geologi med petrografi och mineralogi, samt den andra, Wimans nuvarande personliga professur, omfatta de grenar, som bygga på biologisk grundval, och benämnas professur i paleontologi och historisk geologi.

På sätt av utredningen framgår, har en dylik ämnesgruppering blivit genomgående tillstyrkt av såväl särskilda sakkunniga som myndigheterna. De divergenser, som framträtt i avseende å benämningen å de båda professurerna rubba på intet sätt det bevismateriel, som andragits till förmån för en uppdelning efter angivna huvudlinjer. Att ämnet geologi numera utvecklats att omfatta så vitt skilda, speciella discipliner, att såväl den akademiska undervisningen som den vetenskapliga forskningen skulle lida av ämnets bibehållande inom ramen för en enda professur, synes mig vara av utredningen ådagalagt. De akademiska myndigheterna hava enhälligt givit sin anslutning till förslaget, och för egen del finner jag starka skäl tala till förmån för den anordning, som ifrågasatts. I detta sammanhang anser jag mig böra meddela, att professor Carl Wiman, på därom av mig gjord förfrågan, i skrivelse den 5 februari 1922 förklarar sig icke hava något att invända mot den ifrågasatta omvandlingen av hans personliga professur till ordinarie.

Det torde tilläventyrs kunna synas mindre trängande att redan nu framlägga förslag till ett definitivt ordnande av ifrågavarande förhållanden, då ju i allt fall geologiens båda huvudgrenar äro representerade av professorer vid Uppsala universitet. Vad som emellertid gör, att en lösning av frågan bör med det snaraste ske, är den omständigheten, att den lediga ordinarie professuren måste omedelbart anslås ledig, varvid dess ämnesomfattning skall för eventuella sökande angivas. Det har, som det synes mig, blivit ådagalagt, att ett ledigkungörande av professuren i dess nuvarande ämnesområde — d. v. s. geologien i hela dess allmänna omfattning — skulle medföra oöverkomliga svårigheter. Inom sakkunniga kretsar råder blott en mening därom, att det skulle vara omöjligt att finna sökande, som förmådde att efter den moderna vetenskapens krav tillfredsställande styrka sin kompetens i de skilda vetenskapsgrenar, varom nu är fråga. Enligt vad Högbom framhållit i sitt yttrande den 14 april 1921, torde man knappast heller kunna påräkna att finna sakkunniga, som så behärska professurens hela läroområde, att de kunna avgiva ett på egna forskningar och studier grundat självständigt omdöme om eventuella specimensskrifter inom alla de olika grenar av geologi i vidsträcktare bemärkelse, vilken professuren representerar. Ett bibehållande av nuvarande anordning skulle därför uppenbarligen leda till förfång för undervisningen och forskningen i ett för vårt land högst betydelsefullt ämne.

Jag anser mig i detta sammanhang ej böra undanhålla, att jämväl vid Lunds universitet motsvarande olägenheter i avseende å därvarande professur i geologi och mineralogi uppmärksamrats. Vid sistnämnda universitet råder för närvarande det förhållandet, att lärarkrafterna i ämnet representeras av den ordinarie professorn och en assistent vid geologisk-mineralogiska institutionen, varigenom alltså en tidsenlig undervisning i de olika delarna av ämnet hittills kunnat upprätthållas. Framställning har emellertid gjorts om inrättande av en fast lärarbefattning i en del av ämnet vid Lunds universitet, och synes frågan härom ej länge kunna undanskjutas.

Vid Uppsala universitet är emellertid, såsom framgår av det nyss sagda, frågan för närvarande i hög grad aktuell, och har jag vid anförda förhållanden ansett mig böra lämna min medverkan till att förslag i ämnet nu avlåtes till riksdagen. Yttermera vill jag, lika med kanslern, understryka, att några nämnvärda ökade kostnader under de närmaste åren i realiteten ej skulle bliva en följd av förslaget.

Då den föreliggande frågan, som innebär en ändring i det ordinarie anslaget till Uppsala universitet, ej blivit i statsverkspropositionen berörd, anser jag mig böra jämväl hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med ändring av vad under punkt 62 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen föreslagits rörande det ordinarie bestämda anslaget till sagda universitet föreslå en sådan höjning av samma anslag, som betingas av ifrågavarande förslag eller alltså 7,500 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte — med ändring av vad under punkt 62 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag föreslagits beträffande det ordinarie bestämda anslaget till Uppsala universitet — föreslå riksdagen att

dels besluta, att den utav professorn C. Wi-
man nu innehavda personliga professuren i pale-
ontologi skall förvandlas till en ordinarie professur
i paleontologi och historisk geologi samt att i
samband därmed den nuvarande ordinarie profes-
suren i mineralogi och geologi vid Uppsala uni-
versitet skall benämnas professur i geologi med
petrografi och mineralogi,

dels, med uteslutande från allmänna indragningsstaten av vad där finnes uppfört beträffande avlöning åt Wiman, i utgiftsstaten för universitetet i Uppsala under avdelningen A) Avlöningar m. m., a) Professorer m. fl., filosofiska fakulteten, matematisk-naturvetenskapliga sektionen uppföra en professor i paleontologi och historisk geologi med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänstens innehavare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna;

dels ock för ändamålet höja det ordinarie bestämda anslaget till Uppsala universitet, nu 1,054,347 kronor, med 7,500 kronor till 1,061,847 kronor samt i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga nämnda anslag med halva beloppet eller i avrundat tal 530,924 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, gilla; och skall proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. d'Albedyhl.
